

עשרת הדיברות

מורים יקרים,

לפניכם משימת סיכום לנושא "עשרת הדיברות".

עשרת הדיברות הם המצוות הראשונות שנמסרו לעם ישראל בהיותו לעם, במעמד המיוחד של ההתגלות בהר סיני, וכדברי הרמב"ם – "הם יסוד הציווי ותחילתו". מכאן נובעת חשיבותם המיוחדת ומעמדם של עשרת הדיברות במסורת ישראל.

עשרת הדיברות הם מכלול יסודי של המצוות: יש בהם מצוות "עשה" ומצוות "לא תעשה", מצוות "שבין אדם למקום", מצוות "שבין אדם לחברו" ומצוות הנוגעות למחשבה, לדיבור ולמעשה.

כבר בימי קדם נקבע שיש לומר את עשרת הדיברות בבית המקדש לפני הקרבת תמיד של שחרית, כנאמר במשנה (מסכת תמיד ה, א):

"אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת והם בירכו וקראו עשרת הדברים".

בימינו נקראים עשרת הדיברות בבית הכנסת בחג השבועות "זמן מתן תורתנו". בבתי כנסת רבים נכתבים עשרת הדיברות בקיצור על מעין לוח, לצד ארון הקודש.

המשימה העיקרית של התלמידים היא להסביר את החשיבות של הדיברות ואת המקום שהם תופסים בחיי היום-יום, להלכה ולמעשה. התלמידים יעשו זאת באמצעות שקפים למצגת. כל זוג תלמידים יעבוד על דיבר אחד, והתוצר הסופי של כולם יחד יהיה מצגת כיתתית על עשרת הדיברות. כהקדמה למשימה העיקרית ילמדו התלמידים את השלבים הקודמים במשימה – השלבים העוסקים בסדר הופעתם של הדיברות, במשמעותם הבסיסית ובמיון שלהם לפי קריטריונים שונים.

עשרת הדיברות

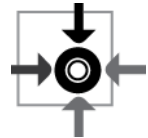
שמות

ידע קודם

1. היכרות עם הדיברות בפרק כ, א – יג ;
2. הכרת המושגים האלה : מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחברו, מצוות "עשה" ומצוות "לא תעשה".

יעדי המשימה והמיומנויות הנבדקות

1. הבנת משמעות הדיבר (שלב 2) ;
2. מיון הציוויים בעשרת הדיברות לתחומים שונים (שלב 3) ;
3. ביטוי אישי יצירתי של משמעות הדיבר (שלב 4).

התנאים לביצוע המשימה

1. עבודה אישית ועבודה בזוגות ;
2. שני שיעורים בכיתה ועבודה בבית.

התוצר המצופה מהתלמיד

1. דף הכרת עשרת הדיברות : נוסח וסדר ;
2. דף השלמה של משמעות הציוויים ;
3. דף מיון של עשרת הדיברות ;
4. שקופיות למצגת הכיתתית.

החומרים לביצוע המשימה

1. חומש שמות
2. המשימה לתלמיד "עשרת הדיברות".

הנחיות לביצוע המשימה

המשימה מחולקת לארבעה שלבים הבנויים בצורה מדורגת וידידותית, והיא נותנת לתלמידים הזדמנות להראות את הידע שלהם בדרך חווייתית ויצירתית.

שלבי המשימה

שלב 1 – הכרת עשרת הדיברות

בשלב זה התלמידים יצטרכו להשלים מילים בכל דיבר ולכתוב את סדר הדיברות מאחת עד עשר. (תלמידים שיתקשו בביצוע המשימה יוכלו להיעזר בחומש).

שלב 2 – משמעות הציוויים

התלמידים יקראו סדרה של משפטים ויצטרכו להתאים לכל אחד מהם את הדיבר המתאים לפי המשמעות.

שלב 3 – מיון עשרת הדיברות

לפני התלמידים תוצג טבלה למיון עשרת הדיברות לפי תחומים (חלוקה זו אינה מוכרת לתלמידים):

- לוח השנה
- בית המשפט
- משפחה
- אמונה ולב
- פגיעה ברכוש
- פגיעה בגוף

לאחר שהתלמידים יחליטו לאיזה תחום או תחומים מתאים דיבר מסוים, הם יידרשו למיון נוסף בתוך התחום – מיון למצוות "עשה" ולמצוות "לא תעשה".

לדוגמה: במצוות הנוגעות למשפחה – מצוות "עשה": "כבד את אביך ואת אמך"; מצוות "לא תעשה": "לא תנאף".
במצוות הנוגעות לבית המשפט – שתי מצוות "לא תעשה": "לא תשא את שם ה' א-להיך לשוא", "לא תענה ברעך עד שקר".

כדאי לוודא שהתלמידים מבינים שצריך למיין את עשרת הדיברות לשישה תחומים.

ייתכן שלא כל התלמידים ימינו את הדיברות באותה דרך, וייתכן שיהיו תלמידים שיכתבו דיבר מסוים בשני תחומים. זו הזדמנות לשוחח על הנושא בכיתה ולהעלות לדיון את שיקול דעתם של התלמידים. המשימה מאפשרת מיון בצורות שונות. לדוגמה, תלמיד יכול לכתוב את מצוות שבת בתחום המשפחה משום שהמשפחה מתכנסת יחד בשבת, וגם בתחום לוח השנה משום ששבת הוא יום בשבוע.

עתה, לאחר שהתלמידים סיימו את שלושת השלבים, זו הזדמנות טובה לכנס את התלמידים לדיון בנושא מיון הדיברות לתחומים.

אפשר להרחיב את הדיון לתחומים אחרים.

הנחיות לביצוע המשימה

שלב 4 – מצגת כיתתית

בשלב זה יידרשו תלמידי הכיתה להכין מצגת שתסביר לתלמידים הצעירים מכיתות א' ו-ב' את החשיבות של עשרת הדיברות. המטרה היא להציג את המצגת לפני תלמידי הכיתות הצעירות בטקס שיתקיים בערב שבת פרשת "יתרו" או בערב חג השבועות. תלמידי הכיתה גם יוכלו לשלוח את המצגת לאתר חמ"ד "ללמוד וללמד", ואולי ישתמשו בה גם בתי ספר אחרים.

המצגת היא כיתתית. כל זוג תלמידים יעבוד על דיבר כלשהו, ואפשר שכל תלמידי הכיתה יחשבו יחד כיצד לעצב שער לכל השקופיות יחד – למצגת.

הכנת המצגת: תלמידי הכיתה יתחלקו לזוגות. כל זוג יבחר דיבר אחד ויכין עליו שתי שקופיות. יש להנחות את התלמידים לחשוב תחילה על הרעיון שאותו הם רוצים להביע, ורק לאחר מכן לגשת להכנת השקופיות. התלמידים יצטרכו לתאר באמצעות השקופית את הדיבר, לקשר בין הדיבר ובין חיי היומיום ולהסביר את חשיבות הדיבר.

יש להנחות את התלמידים שעליהם להסביר באמצעות השקופיות עד כמה הדיבר שבחרו חשוב ואיזה מקום הוא תופס בחיינו. לשם כך יהיו בשקופיות פרטים חזותיים ופרטים מילוליים. התלמידים יוכלו להעלות רעיונות יצירתיים שבאמצעותם יסבירו את משמעות הדיברות וחשיבותם: בשקופית יכתב גם מלל שיסביר בדרך תמציתית (למשל באמצעות סיסמה או כותרת קצרה) את הרעיון של התלמידים. כדאי לשים לב לכך שהתלמידים עוסקים בעיקר בהנגשת התוכן ובהסברים באמצעות השקופית או הכרזה, והעיצוב והקישוט נלווים להם.

תוכלו ליצור עם התלמידים דוגמה למצגת על אחד הדיברות, ולדון אתם על המרכיבים של המצגת. אפשר לדון בכיתה על השיקולים לבחירת הצבעים במצגת (כמו כיתוב באדום לדיבר "לא תרצח"), או על השיקולים לבחירת הסמלים, הכותרות והתמונות, או על השיקולים לבחירת הרקע לשקופית. כמו כן אפשר להרחיב את הדיון על דרכים שונות להכנת השקופיות: לצלם פרט, לביים תמונה, להוסיף מובאה מכתבה חדשותית, להביא מידע מהאינטרנט, לסרוק ציור שציירו, לעצב "סטיקר" בנושא, להביא סיפור אישי וכדומה.

במהלך העבודה על המצגת יצטרכו התלמידים לכתוב הסבר לפרטים השונים שבחרו להציג: אילו פריטים הם בחרו? מה הקשר ביניהם? האם יש סיבה מיוחדת לצבעים או לרקע? הסבר זה יימסר להערכה עם המצגת, עוד לפני שהכיתה כולה תיצור מצגת כיתתית על הדיברות. זאת ההזדמנות לתת לתלמידים משוב כדי שיתקנו את המצגות שלהם כך שיהיו ראויות להצגה לתלמידי כיתות א' ו-ב'.

יש לשים לב לכך שיהיו דיברות שהתלמידים לא יבחרו, וזה בסדר. עם זאת, כדאי שהמורה ירחיב את האפשרויות לפני התלמידים (כדי שלא כולם יבחרו בשבת ובכיבוד הורים למשל). זו גם הסיבה ששלב זה – המצגת – מתבצע בסוף המשימה, לאחר שהתלמידים כבר עסקו בדיברות אחרים (כגון שבועת שווא, עדות שקר, איסור גנבה ושמירה על חיי אדם).

בסיום הכנת המצגת הכיתתית אפשר לדון בכיתה בשאלות כמו אלה: מה למדת מהמצגת? מה חשיבות עשרת הדיברות כיחידה שלמה? מתוך הדיון יהיה אפשר ליצור הקדמה להצגת המצגת לכיתות א' ו-ב'.

נושא	רמת ביצוע קריטריון	השגת היעד	קרוב להשגת היעד	בתחילת הדרך
שלב 2: משמעות הציוויים	הבנת משמעות הדיבר	התאמה נכונה של הדיברות למשפטים המתאימים	התאמה נכונה של חלק גדול מהדיברות למשפטים	התאמה נכונה של חלק קטן בלבד מהדיברות למשפטים
שלב 3: מיון עשרת הדיברות	א. מיון לתחומים ב. מיון למצוות "עשה" ו"לא תעשה"	מיון נכון של הדיברות לתחומים מיון נכון של הדיברות ל"עשה" ו"לא תעשה"	מיון נכון של חלק גדול מהדיברות לתחומים מיון נכון של הדיברות ל"עשה" ו"לא תעשה"	מיון נכון של חלק קטן מהדיברות לתחומים
שלב 4: שקופיות להצגת חשיבות הדיבר	ביטוי אישי למשמעות הדיבר ולחשיבותו	בשקופיות באים לידי ביטוי תיאור הדיבר והחשיבות שלו, ויש בה המחשה המעשירה את הבנת הדיבר, והסבר הקשור לשקופיות.	בשקופיות באים לידי ביטוי תיאור הדיבר, והחשיבות שלו, ללא המחשה או פרט רלוונטי הקשור בו או: הדיבר מוצג בליווי המחשה מתאימה אך ללא הסבר.	בשקופיות בא לידי ביטוי תיאור הדיבר בצורה כלשהי, ללא כל הסבר לחשיבות שלו, או: בשקופיות באה לידי ביטוי תיאור הדיבר בצורה טכנית, ללא הסבר.
הכנת השקופיות (אפשרות)	יצירתיות	כדאי לתת משוב על קישור מקורי בין הדיבר לרכיבי המצגת, על ארגון הרכיבים במצגת ועל אופן הצגתה.		

דוגמאות לתוצרי תלמידים – שלב 4

לא תענה ברעך עד שקר
אסור להעיד עדות שקר

קרוב להשגת היעד: הדיבר מוצג עם המחשה רלוונטית אך ללא הסבר על חשיבות המצווה

לא חנאף

אנו בני מלכים, שומרים בצניעות על המשפחה.

ביצוע מיטבי: הדיבר מוצג עם הסבר ("בני מלכים") ותמונת המחשה מתאימה להסבר ("משפחה")

לא תרצה
אסור להרוג אדם אחר
אם לוקחים לך את הנפש הגוף לא יכול להתקיים.

ביצוע מיטבי: הדיבר מוצג עם הסבר, עם המחשה רלוונטית, (ואף עם שימוש בצבע אדום המוסיף להמחשת החומרה)

כבד את אביך ואת אמך

כבד את אביך ואת אמך פרושו הוא: מצוה לכבד את אביו ואת אמו.

בתחילת הדרך: אין הסבר למצוה, התמונה איננה ממחישה את המצוה או הסבר למצוה